De legerkorpsluchtverdediging in de jaren '90

H. A. van Randwijk

kolonel der artillerie

Mijnheer de voorzitter van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, generaals, mijne heren. Alvorens ik, in aansluiting op de inleiding van generaal-majoor M. C. Visser, met mijn bijdrage begin meen ik een opmerking vooraf te moeten maken, en wel deze dat mijn voordracht mijn persoonlijke zienswijze weergeeft; de wellicht kritische kanttekeningen, die uit mijn grote betrokkenheid met het onderwerp kunnen voorkomen, zijn dan ook geheel voor mijn rekening.

Generaal-majoor Visser heeft zijn voordracht gewijd aan de strategische luchtverdediging van Allied Command Europe. Die luchtverdediging wordt bij de landstrijdkrachten veelal aangeduid met Natinad, wat staat voor NATO INtegrated Air Defence. Om te voorkomen dat er misverstanden ontstaan zal ik dan ook verder in mijn voordracht in voorkomend geval over Natinad spreken.
Uit de titel van mijn bijdrage blijkt dat er kennelijk een afzonderlijke legerkorpsluchtverdediging bestaat die ook wel wordt aangeduid met „Army Organic Air Defence". Mijn doel is u over deze legerkorpsluchtverdediging nader te informeren. Ik stel mij voor, onder andere om wille van de tijd, de historische ontwikkeling achterwege te laten, zodat ik wat langer kan stilstaan bij de situatie van dit moment. Opmerkingen over de toekomst die verder gaan dan wat daarover in de Defensienota 1984 is gesteld, berusten op speculaties mijnerzijds.

Kolonel H. A. van Randwijk werd in 1932 geboren te Dordrecht. Hij doorliep de KMA in de jaren 1951-'54 en werd in 1955 geplaatst bij de toenmalige 117 afdeling zware luchtdoelartillerie. Hij heeft een groot aantal functies bij de luchtdoel- en veldartillerie vervuld, waaronder die van batterij- en afdelingscommandant, deze laatste bij de 25 afdeling lichte luchtdoelartillerie. In 1982 en 1983 was hij tewerkgesteld bij de Landmachtstaf, afd. Plannen, in de functie van projectofficier Luchtverdediging. Per 26 april 1984 werd hij bevorderd tot kolonel en aangesteld tot commandant van de 101 luchtdoelartilleriegroep. In deze hoedanigheid vervult hij bij de staf van het Eerste Legerkorps tevens de functie van *Hoofd van de sectie luchtdoelartillerie.*

Mijn voordracht is als volgt opgebouwd.

De noodzaak van een eigen legerkorpsluchtverdediging.
De specifieke dreiging tegen het legerkorps.
De noodzakelijke middelen ter verdediging van het legerkorps.
De beschikbare middelen.
Toekomstige ontwikkelingen.
Samenvatting.

Noodzaak

Waarom moet elk legerkorps zijn eigen luchtverdedigingsmiddelen hebben?
Het Natinad heeft uit de optiek van de landstrijdkrachten een belangrijke handicap. Het is een strategisch systeem dat tot taak heeft het luchtoverwicht te bevechten. Het is naar optreden, organisatie en middelen erop gericht binnendringende dan wel binnengedrongen vijandelijke vliegtuigen uit te schakelen, waarbij de *plaats* en de *tijd* waarop dit gebeurt minder relevant is. Daardoor is de directe invloed op de landstrijdkrachten, vooral in de gevechtszone, van geringe betekenis. De hoofdtaak van het legerkorps is, en blijft, de

verdediging van het NAVO-territorium tegen vijandelijke landstrijdkrachten. De luchtdreiging vormt hierop een van de factoren van invloed die weer leidt tot een afgeleide taak die in eerste instantie erop is gericht de vijandelijke luchtdoelen te neutraliseren of zo mogelijk te vernietigen, voordat hun invloed op het eigen optreden effectief kan zijn. De tijd en plaats van bestrijden van luchtdoelen zijn daarom wèl van *essentieel*, *tactisch*, belang.
Tevens spelen het niveau, de plaats van inzet en de operationele controle van Natinad een rol. De inzet en de operationele controle geschieden op last van het Sector Operation Centre, het SOC, dat onder bevel staat van de commandant 2ATAF, derhalve het niveau boven dat van het legerkorps. De legerkorpscommandant heeft slechts geringe invloed op de inzet en geheel geen op de operationele controle van Natinad-middelen, ook niet als daarmee luchtdoelen worden bestreden die boven zijn vak van verantwoordelijkheid vliegen. De wederzijdse contacten tussen het SOC en de legerkorpscommandopost worden door een liaisonteam onderhouden.
Een andere reden berust op het feit dat de invloed van de Natinad geleide-wapensystemen op geringe hoogte, ten gevolge van terreinafscherming, gering is. Juist op die geringe hoogte neemt de dreiging toe. Ook kunnen vijandelijke vliegtuigen, die ver van hun eigen grondgebied opereren, niet afdoende worden bestreden, waardoor onze eigen eenheden, die ver naar voren opereren, geen bescherming genieten. Die vliegtuigen duid ik aan met „stand-offvliegtuigen."
De legerkorpscommandant heeft, om zijn hoofdtaak te kunnen vervullen, behoefte aan middelen die onder zijn bevel staan en die hij kan inzetten waar hij dat nodig oordeelt. Dat is in de eerste plaats uiteraard ter verdediging van zijn manoeuvre-eenheden, maar ook kan de verdediging van belangrijke statische elementen van vitaal belang, de zogenaamde Vital Assets, noodzakelijk zijn. Ik denk hierbij aan bruggen, kwetsbare wegen en spoorwegen, belangrijke depots, commandoposten en dergelijke.
Uit het voorgaande blijkt naar mijn mening duidelijk de noodzaak van een eigen legerkorpsluchtverdediging. Die noodzaak wordt overigens binnen de NAVO-doctrines onderschreven. Behalve de noodzaak kan uit het hier gestelde tevens de taak van de Army Organic Air Defence worden afgeleid. Die kan als volgt worden omschreven:

Het verdedigen van de manoeuvre en de vitale, statische, delen van het legerkorps tegen laagvliegende luchtdoelen

Dreiging

Nu is vastgesteld dat het legerkorps eigen luchtverdedigingsmiddelen nodig heeft is het zaak de dreiging vast te stellen waartegen die middelen moeten optreden.
Het totale assortiment aan vliegtuigen, al dan niet bemand, helikopters en grond-grond geleide wapens zal over het legerkorpsvlak vliegen. Het hierbij afgedrukte schema toont de ruimte waarin

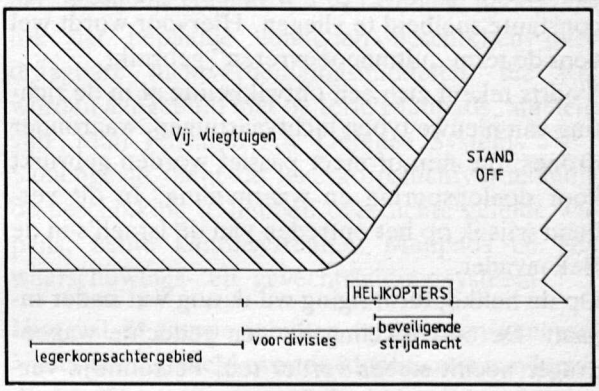

deze specifieke dreiging zich voordoet. In het gearceerde gebied is Natinad voldoende effectief t.b.v. de legerkorpsluchtverdediging. De specifieke dreiging bestaat dus uit helikopters, laagvliegende vliegtuigen en vliegtuigen met een standofffunctie. De laagvliegende vliegtuigen behoren voornamelijk tot de categorie jagerbommenwerpers. Voor alle duidelijkheid stel ik nogmaals dat hier sprake is van een schematische weergave van een situatie, waarvan de grenzen niet duidelijk zijn te trekken. Generaal Visser zei reeds dat er op dit moment geen specifieke wapensystemen zijn ontwikkeld waarmee de *grond-grond* geleide wa-

pens tijdens hun vlucht zijn te bestrijden. Daarom laat ik deze geleide wapens hier maar weg.

Een specifiek probleem bij de bestrijding van luchtdoelen op geringe hoogten vormt de verscheidenheid in vliegsnelheden: een jachtbommenwerper treedt op met een snelheid tot 300 m/s, dat is 18 km/min; een helikopter daarentegen kan stilhangen. Dat wil zeggen dat de verdediger over middelen moet beschikken waarmee in het totale snelheidsbereik van 0 tot 300 m/s kan worden opgetreden.

Het ligt in de lijn der verwachting dat de kwaliteit van de vijandelijke luchtstrijdkrachten zal toenemen. Die toeneming zal onder andere de inzet bij slecht zicht en duisternis betreffen. Voorts zal de bewapening worden verbeterd en wel door vergroting van de inzetafstand en verbetering van richt- en geleidesystemen, en de uitwerking van de munitie. Teneinde zich aan de invloed van de luchtverdediging te onttrekken zullen de vliegtuigen trachten zo weinig mogelijk rechtlijnig en met constante snelheid te vliegen. Hiervoor wordt wel eens de term ,,uitmanoeuvreren" gebruikt.

Voorts tekent zich een ontwikkeling af in de richting van nieuwe typen luchtvaartuigen, waaronder drones, die min of meer passief worden gebruikt voor doelopsporing en waarneming. In dit verband wijs ik op het optreden van de Israëli's in de Bekaavallei.

Op de helikopterdreiging wil ik nog wat nader ingaan. De ontwikkeling tot een geduchte wapendrager neemt steeds verder toe. Persoonlijk verwacht ik dat, over enige tijd, de gevechtshelikopter, samen met de gevechtstank, in teamverband zal gaan optreden zodat een wapencombinatie ontstaat die over een geweldige capaciteit beschikt. De ,,ogen", de wendbaarheid en de antitankwapens van de helikopter vormen als het ware een ideale aanvulling op de eigenschappen van de gevechtstank. Of deze persoonlijke verwachting juist is zal de tijd leren, wel is het op dit moment een feit dat wij de helikopter bestrijden op het moment dat die zich, veelal, in de gunstigste positie bevindt, namelijk wanneer hij het vuur opent. Het is mijn mening dat er, heli-tankteam of niet, een dringende behoefte bestaat aan een operationele conceptie voor de bestrijding van helikopters, en wel het liefst in een situatie waarbij die zich in een ongunstige positie bevinden, op de grond dus. Hierbij moet het gecoördineerde gebruik van middelen, zoals elektronische oorlogvoering, veldartillerie en luchtsteun, niet worden uitgesloten. U merkt dat ik, evenals generaal Visser, enigszins offensief denk.

Bij de dreiging wil ik tevens wijzen op de elektronische oorlogvoering. Met moderne technieken is men in staat radar- en communicatiesystemen van grote afstanden, meer dan 100 km, te storen. Deze storing kan onder andere ,,stand off" geschieden, men spreekt dan van ,,stand off jamming". Op dit moment bestaat er naar mijn weten geen operationele conceptie over de wijze waarop deze Stand Off Jammers moeten worden bestreden. Gelet op de eigenschappen van deze stoorbronnen zal het duidelijk zijn dat hun invloed legerkorpsvak-overschrijdend zal zijn. Om die reden is er naar mijn mening behoefte aan een, liefst internationale, studie waarbij dient te worden vastgesteld op welke wijze deze dreiging moet worden afgeweerd.

Voor wat betreft de *kwantitatieve* dreiging wil ik volstaan met te zeggen dat het legerkorps kan worden geconfronteerd met enkele honderdtallen sorties — een sortie is één actie met één vliegtuig — jachtbommenwerpers per dag en een ongeveer gelijk aantal helikopters. Algemeen wordt aangenomen dat, kwantitatief gezien, vooral de helikopterdreiging zal toenemen, waardoor dan weer jachtbommenwerpers zullen kunnen worden vrijgemaakt voor andere taken, bijvoorbeeld in de diepte.

De door mij geschetste luchtdreiging kan ertoe leiden dat bij onvoldoende tegenmaatregelen de legerkorpscommandant zijn hoofdtaak niet meer kan uitvoeren, of dat hem minimaal de vrijheid van handelen wordt ontnomen door aanvallen die worden uitgevoerd op de manoeuvre- en vuursteuneenheden, het commando- en verbindingsstelsel en, last but not least, op de logistieke installaties. In de Tweede Wereldoorlog hebben zowel de Sovjet-Unie als Duitsland ervaren wat het betekent onder voortdurend vijandelijk luchtoverwicht te moeten opereren. Het is mijns inziens dan

ook niet verwonderlijk dat èn de Sovjet-Unie èn de Bondsrepubliek Duitsland daaruit lering hebben getrokken en nu beschikken over een zeer uitgebreide en uitgebalanceerde legerkorpsluchtverdediging.

Middelen

Uit het hiervoor gestelde kan worden afgeleid aan welke algemene eigenschappen de legerkorpsluchtverdedigingswapensystemen moeten voldoen, te weten:

— doelen kunnen uitschakelen in het snelheidsbereik van 0 tot 300 m/s, waarbij rekening moet worden gehouden met doelen die snel na elkaar verschijnen;
— een hoge reactiesnelheid en hoge trefkans hebben, dit in verband met de korte blootstellingstijd op geringe hoogte en bij grote snelheden;
— manoeuvrerende doelen kunnen bestrijden;
— ten minste een deel van de systemen moet de manoeuvre-eenheden in het gevecht kunnen volgen en deze middelen moeten dan ook over een voldoende beweeglijkheid en pantsering beschikken.

Diverse NAVO-studies geven aan dat de gewenste eigenschappen het beste kunnen worden gevonden door een mengeling (mix) van lichte geleide wapens en kanonnen toe te passen. De kanonnen beschikken over een hoge reactiesnelheid, hoge vuursnelheid en kunnen snel achtereen verschillende doelen bestrijden, waardoor zij zich bij uitstek lenen voor de bestrijding van vliegtuigen met rechtlijnige koersen en helikopters. Lichte geleide wapens daarentegen zijn zeer geschikt om de bewegingen van manoeuvrerende doelen te volgen. Deze mix heeft, tactisch gezien, nog het voordeel dat de vijand zijn acties niet tegen een enkel wapensysteem kan richten. Zonder daarop nu diep in te gaan wil ik stellen dat naar mijn verwachting in de toekomst ook een behoefte aan een mix van sensors zal gaan bestaan. Rekening houdend met de volgende factoren:

a. de veelvormigheid en de omvang van de luchtdreiging;
b. de snel wisselende omstandigheden op de grond;
c. de eigen luchtruimgebruikers, waaronder de helikopters van het legerkorps;
d. de noodzaak de schaarse luchtverdedigingsmiddelen efficiënt in te zetten;
e. de behoefte onnodige uitstraling van de radars, die deel uitmaken van de wapensystemen, te voorkomen door deze pas in te schakelen als de toestand dat vereist;
f. de noodzaak tot een snelle verwerking van vijandmeldingen;

blijkt dat ook voor het legerkorps een waarschuwings- en gevechtsleidingssysteem noodzakelijk is.
Ook indien de bovengenoemde wapens, in de gewenste hoeveelheden, en het waarschuwings- en gevechtsleidingssysteem beschikbaar zijn is de vijand toch nog in staat plaatselijk en/of tijdelijk het luchtoverwicht te verkrijgen. Om die reden is het, eveneens volgens NAVO-studies, noodzakelijk dat bepaalde eenheden beschikken over draagbare luchtverdedigingsmiddelen, die wel worden aangeduid met de term Manpads, afgeleid van ,,Man Portable Air Defence Systems".
Samengevat dient de legerkorpsluchtverdediging de beschikking te hebben over lichte geleide wapens, lichte kanonsystemen, Manpads en een waarschuwings- en gevechtsleidingssysteem.

Hier wil ik gaarne inhaken op hetgeen generaal Visser heeft gesteld over de identificatie van luchtdoelen. Het is van groot belang dat tijdens het gevecht op eenvoudige wijze kan worden vastgesteld tot welke ,,partij" het toestel behoort. De huidige identificatiesystemen hebben ook in hun beste vorm, aangeduid met ,,MK XII mode 4", hun bezwaren. Het nieuwe NIS-systeem ondervindt veel ontwikkelingsproblemen. Ik vind het uitermate bedroevend dat binnen ACE op dit moment geen overeenstemming bestaat over de standaardisatie van de bestaande apparatuur. Daarom zijn wij genoodzaakt het identificatieprobleem op procedurele wijze op te lossen. Onder andere om deze reden functioneert momenteel een complex ,,Air Space Management"-systeem. Het zou mij in dit

verband te ver voeren nader in te gaan op dit systeem. Wel wil ik stellen dat de legerkorpsluchtverdediging door dit identificatieprobleem wordt beknot in haar taakuitvoering.

Beschikbare middelen

Nadat is vastgesteld over welke middelen wij zouden moeten beschikken komt vanzelfsprekend de vraag op naar de luchtverdedigingsmiddelen waarover het legerkorps beschikt.

In de eerste plaats de lichte geleide wapens. Hierover kan ik kort zijn. De KL beschikt in het geheel niet over deze wapens. De behoefte hieraan is onderkend doch door een andere prioriteitenstelling is de invoering ervan tot dusver niet gerealiseerd.
In de tweede plaats de lichte kanonsystemen. Deze wapens zijn in twee configuraties beschikbaar. Allereerst zal ik de 40L70 (40 lang 70) en vervolgens de Prtl 35 mm de revue laten passeren.

a. *De 40L70*

Veelal spreekt men over het wapensysteem 40L70 waarbij dan een wapensysteem wordt bedoeld waarvan de kern wordt gevormd door de — in Nederland gefabriceerde — radarvuurleidingsinstallatie KL/MSS-3012, ook wel genoemd L4/5, met daaraan gekoppeld drie 40 mm kanonnen, die op afstand gestuurd geconcentreerd op één luchtdoel schieten. Het wapensysteem 40L70 beschikt niet over voldoende beweeglijkheid en incasseringsvermogen die noodzakelijk zijn voor inzet in het gebied van de manoeuvre-eenheden en wordt derhalve uitsluitend ingezet in het legerkorpsachtergebied (voor die taak zijn momenteel achttien systemen beschikbaar). Zoals in de Defensienota 1984 bekendgemaakt ligt het in het voornemen dit wapensysteem omstreeks 1988 uit de bewapening te nemen. De reden hiervoor is de technische en tactische veroudering van de radarvuurleidingsinstallatie; de vuurmonden zijn echter nog tot lang na 1988 bruikbaar. Volgens gegevens waarover ik beschik zijn er studies in gang gezet waaruit moet blijken op welke wijze in de dan niet meer beschikbare capaciteit kan worden voorzien.

b. *De Prtl*

Organiek beschikt 1Lk over 81 moderne gepantserde kanonsystemen, bestaande uit een 35 mm kanonsysteem met radarvuurleiding op Leopardonderstel. De officiële benaming is ,,pantserrups tegen luchtdoelen 35 mm", in de wandeling aangeduid als ,,prtl". Tot voor kort waren deze 81 systemen georganiseerd in negen zelfstandige batterijen à negen stukken, en ingedeeld bij ieder van de totaal negen pantserinfanteriebrigades van 1Lk. Daarmee was de inzet van de prtl sterk gebonden aan de inzet van de brigades.
Doordat het aantal aanvankelijk beschikbare kanonsystemen 40L70 is gereduceerd tot achttien, moeten de prtl's in het gehele legerkorpsgebied kunnen worden ingezet. Bijgevolg is de relatie met de brigade verbroken en zijn deze schaarse middelen thans geconcentreerd op legerkorpsniveau in drie afdelingen waarvan er twee grotendeels paraat zijn (ongeveer de helft van het aantal stukken is daarmee paraat).

Het zal u niet zijn ontgaan dat er over de inzetbaarheid van dit wapen op dit moment veel te doen is. Laat ik echter duidelijk stellen dat het niet betekent dat het wapen niet voldoet; integendeel, het voldoet uitstekend. Het voornaamste probleem is dat ons logistieke systeem op dit moment niet bij machte is een dergelijk zeer gecompliceerd wapensysteem in relatie met de huidige oefenbelasting, vooral preventief, goed te onderhouden.

De problematiek die zich nu manifesteert was uiteraard reeds eerder voorzien. Een van de in het verleden genomen beslissingen luidt dat alle prtl's een complete vijfde-echolonsonderhoudsbeurt zullen krijgen. Dit betekent dat het systeem totaal zal worden uiteengenomen om vervolgens weer, als nieuw, te worden samengesteld, waardoor ook de ,,life of type" zal worden verlengd. Om dit voornemen te realiseren zijn echter drie voorbereidingsjaren noodzakelijk. Bestudeerd wordt in hoeverre de prtl gedurende de verlengde levensduur operationeel nog tegen de dan bestaande dreiging is opgewassen. Samen met de Bondsrepubliek Duitsland en België wordt nagegaan welke

modificaties bij een dergelijke ,,mid-life conversion" moeten worden aangebracht.

Na de kanonsystemen te hebben doorgenomen kom ik nu, op de derde plaats, toe aan de Manpads. Op dit moment vindt de invoering in het legerkorps plaats van het eerste wapen van dit type, te weten de Stinger. Deze Stinger is een draagbaar, van de schouder te vuren geleide-wapensysteem. De geleiding vindt plaats doordat de infraroodstraling van het doel wordt opgevangen door het wapen, zodat de positie ten opzichte van het doel kan worden bepaald en het projectiel zelf aan de hand van deze gegevens een stuurcorrectie uitvoert. Het is een zg. fire-and-forgetwapen. De Stinger heeft, zoals elk geleid wapen, een relatief lange voorbereidingstijd nodig alsvorens hij kan worden afgevuurd. Om die reden heeft het wapen, om maximaal te kunnen functioneren, voorwaarschuwing nodig. Die waarschuwing wordt vooralsnog verkregen van de prtl. Door deze koppeling wordt de Stinger enigszins boven het niveau van het Manpad verheven. Plannen tot verwerving van een autonoom voorwaarschuwingssysteem zijn in een vergevorderd stadium. Na de VS is Nederland het tweede NAVO-land dat het wapensysteem Stinger invoert. Deze invoering vindt overigens niet alleen bij de KL plaats. Ook de Koninklijke luchtmacht en het Korps mariniers voeren gelijktijdig dit wapensysteem in. Vermeldenswaard is dat de opleiding in interserviceverband op de Luchtdoelartillerieschool van de KL plaatsvindt.

Vervolgens wil ik iets zeggen over het gebruik van niet-specifieke wapens, te weten wapens die in neventaak tegen luchtdoelen worden ingezet: de luchtnabijbeveiligingswapens. Hieronder worden verstaan de kanonnen van het kaliber 25 mm, mitrailleurs van 12,7 mm en 7,62 mm en bepaalde geleide antitankwapens, zoals de Tow. Die wapens kunnen een wezenlijke bijdrage leveren in de luchtbeveiliging van eenheden. Regelingen voor de wijze waarop ze tegen luchtdoelen kunnen worden ingezet zullen binnenkort in de vorm van het voorschrift ,,Luchtnabijbeveiliging" het licht zien.

Een belangrijk lichtpunt binnen de KL is de hoge kwaliteit van de opleiding. Zowel voor de prtl als voor de Stinger zijn hoogwaardige simulatiemiddelen beschikbaar. Met deze middelen kunnen nagenoeg alle oorlogsomstandigheden worden nagebootst. Van Duitse zijde bestaat belangstelling voor de Nederlandse aanpak op het gebied van deze opleidings- en trainingshulpmiddelen.
Wij beschikken op dit moment nog niet over een waarschuwings- en gevechtsleidingssysteem. Studies voor de realisatie daarvan zijn in gang gezet. De grootste behoefte bestaat op dit moment aan het beschikbaar hebben van een geïdentificeerd luchtbeeld, aan de hand waarvan commandanten de factor ,,luchtvijand" kunnen beoordelen en waarmee onnodige radaruitstraling bij de wapensystemen kan worden voorkomen. Internationaal spreekt men van RAP, afgeleid van ,,Recognized Air Picture". Plannen zijn in een vergevorderd stadium om RAP ter beschikking te krijgen.

Toekomst

Tot slot iets over de toekomst. Het zal u duidelijk zijn dat het totale door mij omschreven arsenaal aan wapens en aan het waarschuwings- en gevechtsleidingssysteem met de daarbij behorende verbindingen in de toekomst beschikbaar zal moeten zijn, teneinde te verzekeren dat ons legerkorps zijn taak kan uitvoeren. De Defensienota 1984 biedt een hoopvol perspectief.
Op allerlei gebied, bij de KL spreekt men van mission areas, worden grote inspanningen verricht en aanzienlijke investeringen gedaan om de operationele capaciteiten zo hoog mogelijk te doen zijn. Bedacht moet worden dat de verschillende mission areas een sterke samenhang vertonen en dat de daarin verenigde operationele kwaliteit alleen pas dan volledig tot gelding kan worden gebracht indien onder meer een adequate luchtverdediging is verzekerd. Ook hier geldt dat een ketting zo sterk is als de zwakste schakel, hetgeen uiteraard ook geldt binnen de mission area luchtverdediging. In het algemeen zijn investeringskosten van de luchtverdedigingsmiddelen hoog. Deze hoge kosten kunnen onder meer de reden zijn dat in het

verleden de legerkorpsluchtverdediging niet de aandacht heeft gekregen die was vereist. Overigens is het zeker niet alleen een kwestie van geld. Ook de opbouw van een evenwichtig en kwalitatief hoogwaardig personeelsbestand voor de operationele en logistieke functievervulling is ten minste even essentieel en zal relatief veel tijd vereisen.

Generaal-majoor Visser heeft u de invoering van een nieuw Air Command en Control System, het ACCS, aangekondigd. Weliswaar heeft dit ACCS enkele uitlopers naar het legerkorps — ik noem u hiervan het ASOC ten behoeve van Air Support, en ADOLT, het liaisonteam met het SOC — maar van een uitgebreide uitwisseling van gegevens tussen Natinad en de Army Organic Air Defence wordt niet gesproken.

Het legerkorps heeft, zoals ik hiervoor reeds kort memoreerde, dringend behoefte aan een geïdentificeerd luchtbeeld. Dit RAP is binnen ACCS voorradig, maar in de beschikbaarstelling aan de legerkorpsen is op dit moment nog niet voorzien. Naar mijn mening moeten de grenzen van het ACCS zo worden verlegd dat ook legerkorpsen daarvan kunnen profiteren. Die grensverlegging zou dan ook omgekeerd gelden: ook Natinad zou meer van de legerkorpsluchtverdediging kunnen profiteren.

Binnen de KL moet er naar mijn mening, zeker op uitvoeringsniveau, op het gebied van de luchtverdediging het een en ander verbeteren. Uit herhaalde eigen waarneming is mij gebleken dat er te weinig aandacht aan de luchtdreiging wordt besteed. Naar mijn mening staat bij de school Militaire Inlichtingen Dienst en de Hogere Krijgsschool de luchtdreiging nog onvoldoende in de belangstelling en dus wordt deze onvoldoende in het zogenaamde BVT-proces betrokken. Hieraan zal iets moeten gebeuren.

Samenvatting

De materie die ik u heb voorgehouden is zeer gecompliceerd en ik heb in de korte tijd die mij ter beschikking stond dan ook slechts globaal de problemen kunnen schetsen. Ik ben zeer verheugd dat de legerkorpsluchtverdediging nu meer aandacht krijgt dan in het verleden. Uw aanwezigheid hier is daarvan een duidelijk bewijs. De realisatie van de plannen, zowel op materieel- als personeelsgebied, moet krachtig worden voortgezet, zodat wordt voorkomen dat de legerkorpsluchtverdediging in de jaren '90 de zwakste schakel in de ketting wordt.

Het zal duidelijk zijn geworden dat er in feite twee soorten luchtverdedigingsorganisaties zijn die, elk met eigen doctrine, taakstelling en middelen, een deel van het vijandelijke luchtpotentieel bestrijden. Deze beide organisaties hebben elk hun specifieke taak en hoewel ze op een verschillend niveau optreden, dienen de taken *toch* meer op elkaar te zijn afgestemd. In elk geval moeten ze elkaar zo weinig mogelijk belemmeren bij de taakuitvoering. De grensverlegging van het ACCS is gewenst. Deze afstemming kan onder andere worden bevorderd door gezamenlijk oefenen. Er zijn tot op dit moment mijns inziens te weinig oefeningen gehouden waarbij Natinad en de Army Organic Air Defence gezamenlijk hebben geoefend op een wijze die aan beider taakstelling tegemoetkomt.

Naar mijn mening dient, liefst op internationaal niveau, een operationele conceptie te worden ontwikkeld op het gebied van de Stand-Offdreiging en de helikopterdreiging.

De oplossing van het identificatieprobleem is van het grootste belang.